

Eén van de thema's waarover culturen stevig botsen, is de besnijdenis van kinderen. Voor de meeste West-Europeanen is dat, zeker als het om meisjes gaat, een barbaarse, verminkende praktijk die hen met afschuw vervult; maar bij de bevolkingsgroepen waar besnijdenis gewoonte is, geldt het als het toppunt van beschaving en is het een feestelijke gebeurtenis. Wereldwijd worden jaarlijks naar schatting 13 miljoen jongens en 2 miljoen meisjes besneden. Ook in Nederland gebeurt dat. Wat moeten we daarvan vinden? Moeten we besnijdenis toestaan omdat we de culturele bagage van alle bevolkingsgroepen behoren te respecteren? Of moeten we de kinderen beschermen tegen de overtuigingen van hun ouders?

Besnijdenis moeten we wettelijk regelen

De Raad voor de Volksgezondheid en Zorg heeft hier in 2002 een rapport over uitgebracht. De raad wil weten welk beroep men doet op de gezondheidszorg voor cultuur- en religiegebonden ingrepen als besnijdenis en pleit voor een zorgvuldige afweging en regeling.

Dr. Wim Dekkers, dr. Cor Hoffer en prof. dr. Jean-Pierre Wils van het Centrum voor Ethiek van de Radboud Universiteit Nijmegen hebben, in het kader van het NWO-programma Ethiek & Beleid, een studie gedaan naar besnijdenis die daarbij kan helpen. Ze schreven het boek *Besnijdenis, lichamelijke integriteit en multiculturalisme. Een empirische en normatief-ethische studie*.

Ethisch en normatief

Tegen meisjesbesnijdenis bestaat wereldwijd verzet en het is in de meeste landen, en ook in Nederland, verboden. De auteurs schrijven: "Het debat in Nederland spitst zich voornamelijk toe op de vraag hoe we moeten optreden tegen het laten besnijden van in ons land wonende meisjes in het land van herkomst."

Jongensbesnijdenis, sinds eeuwen door joden in Nederland uitgevoerd, is altijd geaccepteerd, maar kwam na de komst van grote aantallen islamitische immigranten ter discussie te staan. Het debat gaat vooral over de vraag hoe religieuze jongensbesnijdenis geregeld kan worden: wie mag het doen onder welke voorwaarden? En de laatste tijd ook wel over de vraag of het in Nederland toegestaan moet blijven.

De Nijmeegse onderzoekers willen de discussie verbreden met de volgende vragen:

- Waarom is in ons land meisjesbesnijdenis verboden en is religieuze besnijdenis van jongens algemeen aanvaard?
- Welke fundamentele overwegingen, waarden en normen liggen hieraan ten grondslag?
- Wat zijn de motieven van ouders om hun kinderen te laten besnijden?
- Wat is de rol van de verschillende religies?
- Wat maakt een handeling als een besnijdenis tot een legitieme handeling?
- Wat zijn de belangen van de kinderen die besneden worden?

"Juridische vragen zijn ook zeker op zijn plaats, maar die hebben we laten liggen. We hebben ons beperkt tot ethische en normatieve vragen," zegt dr. Wim Dekkers, één van de auteurs.

De onderzoekers hebben circa negentig mensen geïnterviewd die door hun etnische achtergrond of beroepshalve met besnijdenis te maken hebben. Hun meningen daarover zijn geïnterviewd. Dekkers: "Daarnaast hebben we een normatief-ethisch kader ontwikkeld om de antwoorden te kunnen

Circa 95% van de vrouwen in Somalië is besneden. Veel, maar niet alle besneden vrouwen lijden er psychisch onder. Maar ze nemen het hun ouders meestal niet kwalijk, omdat ze weten dat die het voor hun bestwil hebben laten doen. De ingreep is een schending van hun lichaam uit culturele en sociale motieven. (foto: Klau Geomatics Australia)

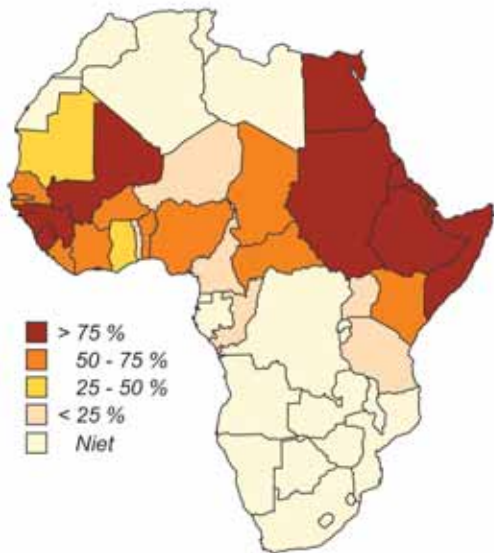
interpreteren en onze vragen zinvol te kunnen aanpakken. De termen lichamelijke integriteit en multiculturalisme hebben daarin een centrale plaats. Omgekeerd laten we zien hoe een praktijk als besnijdenis duidelijk maakt dat die begrippen voor meerdere uitleg vatbaar zijn."

Dekkers splitst het begrip lichamelijke integriteit in drie componenten:

- Medisch-biologisch: een intact lichaam dat een functioneel geheel is.
- Psychologisch: een ervaren lichamelijke heilheid.
- Normatief: een waardevol en onaantastbaar lichaam, waar je alleen iets aan mag veranderen als daar een goede reden voor is.

In de omgang met andere culturen zet hij

Percentage van de vrouwen in Afrikaanse landen die besneden zijn. Bij sommige volkeren, vooral in Noord-Afrika, is 90 procent van de vrouwen besneden. Anders dan de meeste mensen denken, worden meisjes niet besneden omdat de islam dat voorschrijft. Het komt in een islamitisch land als Saoedi-Arabië bijvoorbeeld niet voor, terwijl het bij sommige christelijke volkeren wel gewoonte is. Het gebruik stamt van vóór islam en christendom en heeft niet-religieuze culturele en sociale wortels.

(bron kaart: VN)

twee benaderingen tegenover elkaar:

- Elke cultuur heeft zijn eigen normen en waarden. Men meet zich geen oordeel aan over andermans cultuur, maar toont respect en tolerantie.
- Er zijn universeel geldende normen die voor alle culturen gelden, zoals het recht op zelfbeschikking en de bescherming van kinderen. Daarop kan men andermans cultuur aanspreken.

Mooi en rein

Anders dan de meeste mensen denken, worden meisjes niet besneden omdat de islam dat voorschrijft. Het komt in een islamitisch land als Saoedi-Arabië niet voor, terwijl het bij sommige christelijke volkeren wel gewoonte is. Het gebruik stamt van vóór islam en christendom en heeft niet-religieuze culturele en sociale wortels. Bij sommige volkeren, vooral in Noord-Afrika, is 90 procent van de vrouwen besneden. Zij missen de clitoris en vaak ook de schaamlippen; bij sommige groepen is het bovendien gebruikelijk om de vagina te vernauwen. De reden is vooral, dat de mensen dat schoon vinden in twee betekenissen: het maakt een vrouw mooi én rein, en dus een aantrekkelijke huwelijkskandidaat. Er worden nauwelijks jongens om niet-religieuze culturele en sociale redenen besneden. Bij jongens kan een besnijdenis, het weghalen van de voorhuid, een ingreep zijn om een medisch probleem op te lossen, zoals een voorhuidvernauwing. Dat is moreel niet problematisch en blijft in het boek buiten beschouwing.

Artsen kunnen jongens ook besnijden om medische problemen te voorkómen. Het zou, stellen sommigen, beschermen tegen ziektes als kanker aan penis en baarmoederhals, seksueel overdraagbare ziekten en urineweginfecties. “Mensen in West-Europa weten nauwelijks dat in Amerika de meeste mannen om die reden besneden zijn,” vertelt Dekkers. “Zestig procent in de VS, de helft in Canada. Tot voor kort was besnijden de norm, een teken van ontwikkeling en vooruitstrevendheid. Als in een Amerikaans medisch handboek een penis staat afgebeeld, heeft die geen voorhuid.” Veel jongens tenslotte, vooral joden en

“Ze deed het uit liefde”

moslims, worden besneden om religieuze redenen. Voor joden is de besnijdenis een plicht die het verbond tussen God en Abraham bekrachtigt. Voor moslims is de besnijdenis van jongens geen plicht, maar een vrijwillige ingreep naar het voorbeeld van de profeet Mohammed. Een besneden penis geldt bij moslims bovendien als hygiënisch en mooi. Bijna alle joodse mannen en moslimmannen zijn besneden. Meisjesbesnijdenis om religieuze redenen komt bijna niet voor. Mensen kunnen ook een combinatie van motieven hebben om hun kinderen te laten besnijden.

Mannen tegen besnijdenis meisjes

Besnijdenis van meisjes schaadt hun lichamelijke integriteit in alle drie de

betekenissen. Medisch-biologisch gezien is het een grove verminking met ernstige gevolgen op korte en lange termijn. Het is een pijnlijke en traumatische ingreep, zeker als het niet in een ziekenhuis gebeurt, en de kans op medische complicaties is groot. Besnijdenis van de uitwendige geslachtsorganen maakt seksuele gemeenschap pijnlijker, terwijl genieten ervan moeilijk of onmogelijk wordt. Ook bevallingen worden pijnlijker. “Het is een fundamentele inbreuk op het vermogen genot, lust en geluk te kunnen ervaren,” schrijven de auteurs. Veel, maar niet alle vrouwen die besneden zijn, lijden er psychisch onder, zo bleek. Maar ze nemen het hun ouders meestal niet kwalijk, omdat ze weten dat die het voor hun bestwil hebben laten doen (zie kader). De ingreep is een schending van de onaantastbaarheid van hun lichaam uit culturele en sociale motieven.

Dergelijke motieven rechtvaardigen de ingreep echter niet, vinden de auteurs. Hier geven ze daarom de bescherming van de kinderen voorrang op tolerantie. Ze pleiten dus – niet verrassend – voor het uitbannen van meisjesbesnijdenis. “We zijn ook tegen een symbolische, minimale vorm zoals een

sneetje of prikje in de clitoris,” zegt Dekkers. “Sommige mensen propageren dat, om erger te voorkómen. Maar dan blijft de deur naar meer verminkende vormen op een kier staan, en het is

“Mijn moeder liet het destijds bij mij niet doen om mij te verminken. Ze deed het omdat zij vond dat ik op die manier rein en een goede vrouw zou worden. Ze deed het uit liefde en met het oog op mijn toekomst. Als je besneden bent zou je namelijk betere kansen hebben om te trouwen. Dit berust op onwetendheid.”

(Een Somalische vrouw)

bovendien moeilijk te controleren welke vorm wordt toegepast.”

Ook in landen waar meisjesbesnijdenis voorkomt, begint langzamerhand een discussie op gang te komen. Anders dan vaak gedacht, zijn vooral mannen er op tegen. Vaders zijn soms boos als het buiten hun weten om gebeurd is, bleek uit de gesprekken. Oma's, moeders en de meisjes zelf dringen er op aan, maar hebben achteraf vaak spijt als ze horen dat het géén islamitisch voorschrift is of dat het ernstige

belemmert hun seksuele functioneren niet. De ingreep is eenvoudig, de kans op complicaties is klein en er zijn geen medische gevolgen.

Toch is het een aantasting van de medisch-biologische integriteit, vindt Dekkers. De voorhuid heeft de functie om de eikel te beschermen. Hij kan gemist worden, maar het is in de ogen van de onderzoekers absurd om bij pasgeborenen zonder noodzaak een gezond en functioneel stukje weefsel weg te snijden. Dat maken ze voelbaar met de getuigenis van

“We gingen ook stenen naar haar gooien”

lichamelijke gevolgen heeft. Voorlichting is daarom de beste manier om de praktijk te stoppen. Anderzijds kan er een grote sociale druk zijn om het wel te doen. (Zie kader)

Anti-besnijdenisbewegingen

Besnijdenis van jongens is veel minder verminkend dan van meisjes en het

een Amerikaanse vroedvrouw die de onverdoofde besnijdenis van een baby bijwoont (zie kader rechts). Sinds de jaren tachtig pas gaat de ingreep onder verdoving.

Veel besneden Amerikaanse mannen zeggen dat ze zich beschadigd voelen en zich voortdurend bewust zijn van de ontbrekende voorhuid; de ingreep is in dit geval ook een aantasting van psychologische integriteit. Niet-religieuze jongensbesnijdenis is een schending van de onaantastbaarheid van het lichaam, die gerechtvaardigd wordt door de bedoeling om ziekten te voorkomen. Maar volgens huidige medische inzichten is het onzin dat het weghalen van de voorhuid de kans op ziekten verkleint. Dekkers: “Het lijkt er op dat besnijdenis misschien enige bescherming biedt tegen een hiv-infectie, maar dat moet nog bewezen worden. En als het al zo is, is het effect maar klein. Hygiëne is een veel betere manier om besmetting tegen te gaan. Er is geen enkele grond voor besnijdenis vanwege een gezondheidsbelang.”

Er komen dan ook anti-besnijdenisbewegingen op gang. De Amerikaanse en Canadese overheden beginnen te aarzelen, maar leggen de keuze bij de ouders. De Nijmeegse onderzoekers zijn het daar niet mee eens. Ze vinden dat de bescherming van de kinderen voorop moet staan en dat besnijdenis om medisch-preventieve redenen verboden zou moeten worden. Als jongens om religieuze motieven besneden

Sinds de komst van Somalische asielzoekers eind jaren tachtig komt meisjesbesnijdenis ook in Nederland voor. Men schat circa vijftig keer per jaar. Volgens voormalig VVD-Tweede-Kamerlid Ayaan Hirsi Ali moet de overheid daar actiever tegen optreden en desnoods ingrijpen in de privé-sfeer van burgers, omdat het zware mishandeling betreft. (Foto: VVD)

worden, zijn de medisch-biologische gevolgen hetzelfde als bij besnijdenis om medische redenen. Een verschil zit er wel in de psychologische beleving: besneden joden en moslims zeggen er geen psychische problemen mee te hebben.

Religieuze traditie wint

Voor zowel joden als moslims is het lichaam heilig, en aantastingen als piercings, tatoeages en cosmetische chirurgie keuren ze af. Maar besnijdenis is in hun ogen geen schending. Ze rechtvaardigen de ingreep met religieuze motieven. Een noodzakelijkheid, die het lichaam vervolmaakt. Het is bovendien een offer aan Jahweh, of Allah. In de praktijk roept de ingreep wel vaak een intuïtieve afkeer op, blijkt uit de gesprekken. Ouders hebben de neiging hun kind tegen de pijn van en de angst voor besnijdenis te willen beschermen, vertelden ze. De onderzoekers bezochten ook enkele islamitische besnijdenis-sessies, waar ze zagen dat ouders die de ingreep bijwonen het daar zwaar mee hebben. Ze concluderen dat ook jongensbesnijdenis om religieuze redenen ethisch problematisch is, maar dat er te weinig argumenten zijn om het te verbieden. Dekkers: “Het respect voor de eeuwenoude godsdienstige tradities wint het hier van de bescherming van het kind, anders dus dan bij besnijdenis om niet-religieuze redenen. Maar dat is een persoonlijke keuze. Ik kan me voorstellen dat anderen vinden dat jongensbesnijdenis helemaal verboden moet worden.”

In Nederland hebben joden jongensbesnij-

“Ik herinner me nog goed dat toen ik in de tweede of derde klas van de middelbare school in Mogadishu zat er een nieuw meisje op school kwam. Wij hoorden dat ze onbesneden was [...] Dat wisten we via via. En later heeft een van ons het aan haar gevraagd. Zij zei toen: ‘ja, ik ben niet besneden.’ Haar vader had in diverse landen op ambassades gewerkt en ook haar moeder was hoog opgeleid. Daarom wilden zij niet dat hun dochter werd besneden. Maar wij vonden dat meisje vies, onrein en een prostituée. Wij zeiden tegen haar dat ze niet in de groep hoorde en ze werd vreselijk gepest. We gingen ook stenen naar haar gooien. [...] In het begin was ze ook niet bang, maar later toen we haar pestten wel. Ze werd echt uitgestoten [...] Uiteindelijk is ze van school gegaan. Ze ging naar een school in Caïro.

(Een Somalische vrouw)

denis aan het eind van de 19e eeuw aan regels onderworpen. Joodse jongens worden volgens voorschrift besneden als ze acht dagen oud zijn, meestal zonder verdoving, door speciaal opgeleide besnijders, de mohaliem. Alleen liberale joden gaan voor besnijdenis naar een ziekenhuis. Er bestaan normen voor de opleiding van mohaliem en zij werken onder toezicht van artsen.

Met verdoving

Islamieten in Nederland hebben zo'n uniforme regeling niet. Zij gaan op verschillende manieren te werk. Islamitische ouders laten hun zoons op oudere leeftijd besnijden dan joden. Veel islamitische ouders willen namelijk dat hun zoon oud genoeg is om te beseffen dat hij besneden wordt, en anderszijds willen ze dat het gebeurt voordat hij aan het godsdienstige leven gaat deelnemen, op de leeftijd van vijf à zeven jaar.

Verschillende groepen kiezen verschillende leeftijden. Turkse en Marokkaanse jongens worden bijvoorbeeld meestal besneden als ze twee of drie jaar zijn, Syrische jongetjes een paar weken of maanden na de geboorte. De gemiddelde leeftijd waarop islamitische jongetjes in Nederland worden besneden, is wat aan het dalen.

Vroeger kwam er vaak een speciale besnijder over uit het land van herkomst, tegenwoor-

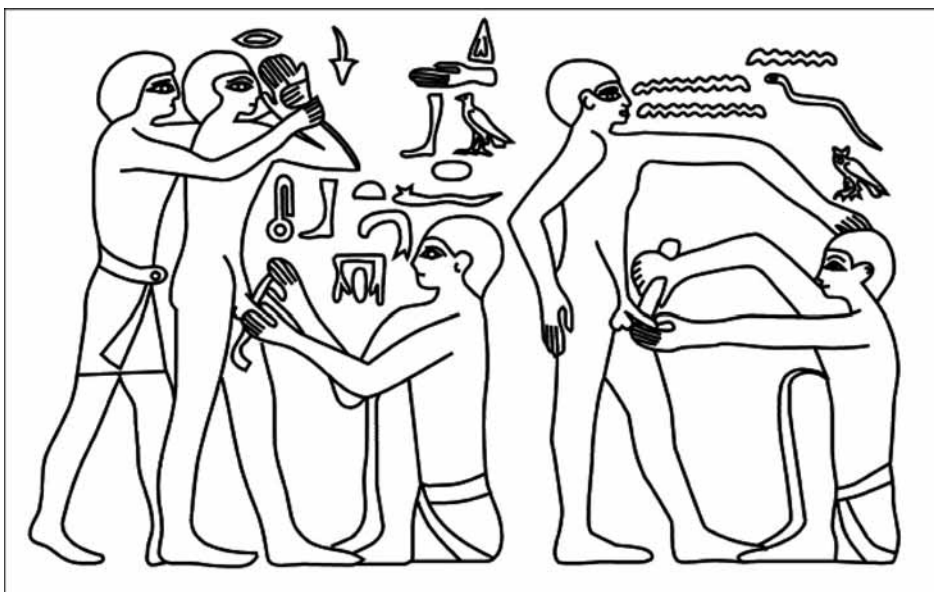
dig voeren meestal artsen de besnijdenis uit in ziekenhuizen en in speciale besnijdeniscentra, die de laatste jaren in de grote steden zijn opgericht. De ingreep gaat dan onder plaatselijke verdoving.

Strak regelen

De onderzoekers geven enkele aanbevelingen voor de praktijk van religieuze jongensbesnijdenis.

- De onderzoekers zouden liefst zien dat zowel joodse als islamitische jongens pas op achttienjarige leeftijd worden besneden, zodat ze hun eigen keus kunnen maken. Dat wringt echter met de godsdienstige intenties.
- Tweede aanbeveling is, dat de moslims de besnijdenis strakker reguleren, naar het voorbeeld van de joden. Met de komst van speciale besnijdeniscentra zit daar al wat verbetering in, maar er zouden bijvoorbeeld uniforme kwaliteitseisen voor die klinieken opgesteld kunnen worden.
- De onderzoekers vinden ook dat religieuze besnijdenis niet in het basispakket van ziektekostenverzekeringen thuis hoort, omdat er geen medische indicatie voor is. Sinds 1 januari 2005 zit besnijdenis ook niet in het basispakket, het wordt zelfs niet vergoed als er een medische noodzaak voor is. Sommige zorgverzekeraars hebben

Tekening van de besnijdenis van volwassen mannen zoals afgebeeld op de oudst bekende muurschildering daarvan in een graf in Sakkara Egypte: 2350-2000 voor Christus, zesde dynastie.

“The silence was broken by a piercing scream – the baby’s reaction to having his foreskin pinched and crushed [...] The shriek intensified when the doctor inserted a instrument between the foreskin and the head of the penis [...] The baby started shaking his head back and forth – the only part of his body free to move – [...] The baby began to gasp and choke, breathless from the shrill, continuous screams. My bottom lip began to quiver, tears filled my eyes and spilled over [...]. The baby was limp, exhausted, spent. [...] To see a part of this baby’s penis being cut off was devastating. But even more shocking was the doctor’s comment [...]: ‘There’s no medical reason for doing this.’ [...] I couldn’t believe that medical professionals, dedicated to helping and healing, could inflict such unnecessary pain and anguish on innocent babies.”

(Een Amerikaanse vroedvrouw)

besnijdenis wel opgenomen in een aanvullend pakket.

- De onderzoekers zouden graag zien dat besnijdenis altijd onder verdoving gebeurt. Voor de joden is dat een probleem, aangezien de besnijders geen artsen zijn en niet in ziekenhuizen werken, dus de spullen daarvoor niet hebben.
- Een sluitende wet- en regelgeving is tenslotte wenselijk.

Willy van Strien

Bron:
Dekkers, W., Hoffer C. & Wils, J.-P., 2006.
Besnijdenis, lichamelijke integriteit en multiculturalisme. Een empirische en normatief-ethische studie.
Damon, Budel.
ISBN 90 5573 720 8

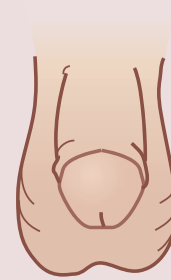
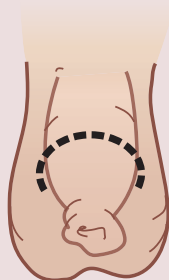
voor besnijdenis

Jongensbesnijdenis

Is in Nederland toegestaan. Het gebeurt voornamelijk bij de naar schatting ruim 500.000 mannelijke moslims en 20.000 joodse mannen.

Besnijdenis van mannen is een eenvoudige ingreep van ongeveer een half uur, waarbij de voorhuid wordt ingekort en de eikel komt bloot te liggen.

Aangevoerde redenen

- Een medische noodzaak zoals voorhuidvernauwing.
- Makkelijker schoon te houden.
- Het kan beschermen tegen ziektes. Hiervoor is geen hard bewijs. Toch is in de VS 60% van de mannen om die reden besneden.

Tegenargumenten

- Schending van het lichaam.
- Voorhuid beschermt de eikel. Waarom gezond, functioneel weefsel wegsnijden?
- Veel besneden Amerikaanse mannen zeggen zich door de ingreep beschadigd te voelen.

Religieuze jongensbesnijdenis in Nederland

Besnijdenis stamt van vóór christendom en Islam en heeft niet-religieuze culturele wortels.

Voor moslims is het een vrijwillige ingreep naar voorbeeld van de profeet Mohammed.

Voor joden een plicht die het verbond tussen God en Abraham bekrachtigt.

Joden hebben jongensbesnijdenis eind 19e eeuw aan regels onderworpen. Islamieten niet.

Joden en moslims zeggen geen psychische problemen te hebben met hun besnijdenis.

Ouders die de ingreep bijwonen hebben het daar vaak zwaar mee.

voor besnijdenis

besnijdenis te maken hebben.

Multiculturalisme

vee benaderingen:

liet oordelen over andermans cultuur. Alleen respect en tolerantie tonen.

andermans cultuur aanspreken op universele normen voor alle culturen.

Conclusie Jongensbesnijdenis

- Besnijdenis om medisch-preventieve redenen verbieden.
- Besnijdenis om religieuze redenen is ethisch problematisch, maar respect voor tradities wint het van de bescherming van het kind.

Advies religieuze jongensbesnijdenis

- Jongens na hun 18e besnijden, zodat zij een eigen keuze kunnen maken.
- Moslim-besnijdenis strakker reguleren met uniforme kwaliteitseisen.
- Religieuze besnijdenis niet aanbieden in aanvullend ziektekostenpakket.
- Besnijdenis altijd onder verdoving.
- Een sluitende wet- en regelgeving.